

**TÜRK
KOOPERATİFÇİLİK
KURUMU**

KOOPERATİFÇİLİK

Sayı : Number 25 — 26
Temmuz/Eylül — Ekim/Aralık
July/September — October/December

1974

THE TURKISH COOPERATIVE ASSOCIATION was founded at Istanbul University in the year 1931, under the name of the Turkish Cooperative Society (Türk Kooperatifçilik Cemiyeti).

Its headquarters was moved to Ankara in late 1933, and at the beginning of 1934 amended its Statutes in conformance with the conditions prevailing at that date.

The Society changed its name as the «Turkish Cooperative Association» in 1948, and amended its Statutes in conformance with the Law on Associations No. 3512.

The General Assembly of the Association convened on 30th May 1964 and resolved that in the light of its 33 years of experience and in accordance with the requirements of the planned economy era, the Statutes of the Association should be re-written. The new Statutes draw up accordingly were reviewed and adopted by the General Assembly at its meeting on 27th June, 1965.

The Government declared it as an Association Serving Public Interest in 1946. The subject with which the Association is concerned is theoretical and practical cooperative work. Its object is to propagate cooperative ideas in theoretical and practical fields, to promote the cooperative spirit and ideas, and to support activities in this direction.

In order to achieve the objects outlined in its statutes, the Association engages in the following activities :

a. Conduct or cause to be conducted research on the subject of cooperative movements, commission its members or other scholars, experts and authors to write articles and books and prepare summaries of articles and books on subjects pertaining to cooperative movements and publish them.

b. Prepare or cause to be prepared standard statutes and balance sheets for the various types of cooperatives.

c. Make contacts nationally or internationally among all types of public and private agencies, organizations, associations and persons on the subjects related to cooperative movements legislation and applications, and express its opinion on these subjects either directly or on request.

d. Convene academic meetings and arrange cooperative weeks, festivals and general cooperative conventions.

e. Conduct lectures, courses, seminars and general knowledge competitions in different parts of the country on the subject of cooperatives.

f. Join as member those international organizations and associations whose objects are similar to its own.

g. Set up a library in the headquarters of the Association, closely connected with the cooperative movement concept, legislation and application and composed of books, periodicals and brochures in Turkish and foreign languages.

h. Participate in the conventions of international cooperative organizations, attend the conferences to be arranged by such organizations and make the Turkish cooperative movement commonly known.

j. Make endeavours to ensure that the concept and application of the cooperative movement is widely diffused, that it develops and takes root, that it is included in the curricula of vocational schools, that chairs on the cooperative movement are instituted in the universities, academies and schools of higher learning and that institutes specializing in the cooperative movement are founded.

k. Support and sustain the activities and enterprises of existing cooperatives, act as guide to them in every respect, and at the request of the member cooperatives and cooperative organizations have their balance sheets audited, as well as assist cooperatives in solving their management problems.

KOOPERATİFÇİLİK

ÜÇ AYLIK KOOPERATİF İNCELEMELER DERGİSİ

Sayı : 25 - 26

Temmuz	Ekim	July	October
Eylül	Aralık	September	December

Sosyal Güvenlik ve Kooperatifler

Ferit Kaya AÇIKALIN ... 3

Tarımsal Pazarlama Bordları ve
Kooperatifler

Hasan Tahsin EROL 9

Kooperatif Üyesi Olmayan İşletmeler ve
Kooperatifçiliğin Temel Görevleri

Yazan: Dr. Axel BÄNSCH
Çeviren: Celâl UZEL ... 13

CYPRUS TURKISH CO-OPERATIVE VIS-
A-VIS CYPRUS CRISIS

Mehmet EŞREF 23

Türk Kooperatifçilik Kurumu tarafından
Üç ayda bir yayınlanır.

Sayısı 7,5 TL.

Yazışma Adresi : Türk Kooperatifçilik Kurumu
Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenışehir - ANKARA

Türk Kooperatifçilik Kurumu Adına İmtiyaz Sahibi :

Nusret UZGÖREN

Yazı İşleri Sorumlu Müdürü

Basri İMECE

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Dizildiği ve Basıldığı Yer

ŞARK

Matbaası — Ankara

CO-OPERATION

Sayı : 25 - 26

July/December - 1974

The Social Security and the Co-operative Movement.	Ferit Kaya AÇIKALIN ... 3
Agricultural Marketing Boards and the Co-operatives	Hasan Tahsin EROL 9
Non-cooperative Enterprises and the Basic Co-operative Principles.	Yazan: Dr. Axel BÄNSCH Çeviren : Celâl UZEL ... 13
CYPRUS TURKISH CO-OPERATIVE VIS-A-VIS CYPRUS CRISIS	Mehmet EŞREF 23

Published by the Turkish Cooperation Association

Three Monthly Cooperative Studies Review

Corresponding Address
Türk Kooperatifçilik Kurumu

Mithatpaşa Caddesi 38/A Yenışehir - Ankara

Editor for the Turkish Cooperative Association
Nusret UZGÖREN

Director Authorized to primping Affairs

Basri İMECE

(All the Articles express the views of the writers but not
the Association)

SOSYAL GÜVENLİK VE KOOPERATİFLER

Ferit Kaya AÇIKALIN

Sosyal Güvenlik konusu, fertlerin çalışma ve kazanma potansiyeline sahip oldukları devrede gelecek endişesi duymağa başlamaları ile doğar, gelişir ve bir takım tedbirler manzumesi şeklinde tezahür eder. Sosyal Güvenlik endişesi ve tek başına bu endişelerden kurtulmalarındaki zorluk, fertleri birleşmeğe ve bir takım kuruluşlara iter ve doğrudan veya dolaylı şekilde sosyal güvenliklerini sağlayacak, ona huzur ve geleceğine güvenle bakma hazzını verecek tedbirlerin alınmasına girişilerek içinde yaşadığı topluma daha faydalı olarak çalışmağa sevkettikten başka, toplumunda huzur içinde yaşamasınada yardımcı olur.

Sosyal Güvenlik günümüze kadar Devletin yerine getirmesi gereken görevler arasında sayılmıştır. Oysaki bu hizmetin yerine getirilmediği ülkelerde Sosyal Güvenliğin nesillerin aralarında ve nesiller boyunca sürdürebilecekleri bazı kuruluşlarda sağlanmağa çalışıldığını görmekteyiz. Bunlar arasında özellikle Kooperatifleri birer sosyal güvenlik kuruluşları olarak en başta ele almakta fayda vardır.

Ortaklarına hemen her türlü hizmeti götürmek ve hayatları süresince ihtiyaç duyabilecekleri hizmetleri sağlamak eğitilmelerine kadar olan bütün ihtiyaçları ile uğraşarak onlara emin ve mutlu yarınlar hazırlamak kooperatifçiliğin tarifi içine girmiş kavramlardır. Fertlerin sosyal yaşantıları içinde bu gün gerek geri kalmış ve gerekse ileri ülkelerde tamamen yerleşerek yerini almış ve ağır görevler yüklenmiş bulunan kooperatiflere günümüzdede birer sosyal güvenlik kuruluşu olarak bakmamak imkânsızdır.

Ortaklarının hayat seviyelerini yükseltmek amacıyla ayrılan fonlar, milli gelirin fertler arasında âdil şekilde bölüşülmesindeki büyük aracı olma vasfının yanı sıra kültürel ve sosyal sahalarda ortak ve onun aile çatısı altında bulunanların ihtiyaçlarını karşılamadaki başarılarını gerek tarım içi ve gerekse tarım dışı kooperatiflerde ayrı ayrı görmek mümkündür.

Kooperatifler aynı zamanda, kültürel ve eğitici faaliyetleriyle, iş emniyeti ve temizliği ile, sağlık ve yaşama koşullarının geliştirilmesinde en disiplinli ve tesirli kuruluşlar olarak görülmektedir.

1163 sayılı Kooperatifler Kanununun 1'ci maddesinde belirtilen tarif içinde «ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini, özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını, karşılıklı yardım ve kefalet suretiyle kâr gayesi gütmeksizin sağlayıp korumak» şeklinde tanımlanmaya çalışılan kooperatifçilik içinde kâr gayesinin bulunmaması ve tamamen sosyal gaye güden kuruluşlar olarak tanımlanması esasen iddiamızın doğruluğuna kifayet etmezmi?

Bu ana fikir etrafında toplanarak menfaat ve mukadderat birliği yapan hakiki ve hatta hükmi şahısların, kooperatifin faaliyeti neticesinde en iyiye en doğruya en kısa ve en emin şekilde ulaşmaları imkan dahiline girebilecektir.

1163 sayılı Kanunda ayrıca gayeye ulaşılmasının ve ortakların geleceğinin teminat altına alınmasını açıkça belirleyen hükümlerde mevcuttur.

Kooperatiflerin üst örgütler kurarak teşkilatlanmaları ve güçbirliği meydana getirmeleri, diğer taraftan memur, işçi ve ortakları için her türlü yardımları yapabilecek kuruluşların tesisi ve işletilmeleri için bir kısım sosyal fonlar meydana getirilmesine cevaz verilmesi bu kuruluşların sosyal olma ve sosyal güvenliği sağlama vasıflarını açıkça ortaya koymaktadır.

2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri ile ilgili kanuna da göz attığımızda bu kabil vasıfları görmekteyiz.

Tarımsal alanda ötedenberi eksikliği duyulan sosyal refah ve bu kesimde çalışanların geleceklerini hazırlamaları ve teminat altına almaları konusu bu kanunun gerekçesini teşkil etmiş ve 1935 yılında bunu sağlayacak 2834 sayılı kanun çıkarılmıştır.

Ürünlerine alıcı bulmak, işlemek, aracı kazançlarını üreticisine aktarmak suretiyle üreticilerin durumlarını kuvvetlendirmek,

piyasanın zararlı dalgalanmalarından korunmalarını temin etmekle birlikte üretimle ilgili araç ve gereçleri temin ve tevzi ederek aynı zamanda ülke ekonomisine de yararlı bir sınıf yetiştirmek bu Kanunun ruhunu teşkil ettiğine göre kanunu tam manasiyle sosyal güvenliği sağlayıcı bir kanun olarak kabul edebiliriz.

Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinde faaliyetleri sonucunda elde edilen netice gerekli ayrımlar yapıldıktan sonra ortaklara tevzi edilir. Bu imkânlardan yararlanan kooperatiflerin varlıklarına bir göz atarsak bu dev tesislerin ortaklarına ne gibi hizmetler götürmekte olduklarını daha iyi anlarız. Bu tesisler ortakların yararlarının garantisini teşkil etmektedirler.

Yeni yürürlüğe girmiş bulunan ve bu gün için henüz tatbik imkânı bulunamadan yürürlükten kaldırılması ihtimali beliren 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve üst kuruluşlarına ilişkin kanunda tamamen bir sosyal hüviyet taşır ve ortaklarının sosyal garantisini teşkil edecek kooperatif kuruluşların işleyişlerini düzenler.

Kanunun 1'ci maddesi, üreticilerin aralarında ekonomik menfaatlerini korumak ve özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçları sağlamak amacıyla karşılıklı yardım ilkesine bağlı kooperatifler kurabilecekleri açıkça belirtilmiştir.

Kurulacak kooperatifler tamamen ortağın geleceğini teminat altına alacak bir hayat seviyesi sağlamak amacını gütmektedirler.

Tarım dışı kooperatiflerde de durum hemen hemen aynıdır. En bariz misal olarak gösterebileceğimiz, dar gelirli zümre içinde yer alan esnaf ve sanatkârın geleceğini teminat altına alacak kuruluşların kurulmalarına meydan veren 507 sayılı kanun tamamen esnaf ve sanatkârın mesleki, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları ile ilgili olarak örgütlenmelerini öngörmüş bulunmaktadır. Bu örgütlenmeler kooperatifler şeklinde devam ederek esnaf ve sanatkârın davalarını çözümlenecek çatıyı meydana getirirler.

Tamamen kooperatifçilik prensipleri üzerine Büyük Devlet Adamı Mithat Paşa tarafından temelleri oturtulan ve bu gün bir Devlet Bankası olmasına rağmen tamamen çiftçinin hizmetinde çalışan T.C. Ziraat Bankasına ait 3202 sayılı Kanunun 3'cü maddesini tetkik ettiğimizde bu vasfı daha açık olarak görmemiz mümkün olmaktadır.

Banka, «kendisinin ve ailesinin geçimini temin maksadıyla ve tarımı esas meslek edinerek sevk ve idaresi ile tatbikattaki bütün işleri aile reisi ve aile efradıyle temin ve ifa olunan vus'at ve ehemmiyette bir zirai işletmeyi işleten küçük çiftçinin teşkilâtlanarak güçlenmesini temin ve öncelikle ve özellikle kredi tevziinde ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuş bir» «sosyal garanti» müessesesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

25.12.1969 tarihinde yürürlüğe giren 1196 sayılı Kooperatifler Kanununda 1'ci maddesindeki tarifle sosyal olmak vasfını ortaya koymaktadır.

Kooperatifçilikle ilgili kanunlarında müşterek vasfı olarak karşımıza çıkan sosyal garanti müessesesi, gerçi bu gün sosyal garanti sağlayan diğer kuruluşlar kadar kısa yoldan ve doğrudan neticeler vermez. Bununla birlikte her türlü sosyal garanti müesseselerinin dışında kalmış bulunan tarım sektörüne kooperatiflerden başka sosyal garanti yönünden faydalı olabilecek bir başka kuruluş bulunduğunu da sanmıyoruz.

Bu gün için çeşitli problemleri bulunmasına ve teşkilâtlanmalarındaki ve kurulmalarındaki düzensiz gelişmeye rağmen ülkeye sosyal yönden olduğu kadar ekonomik yönden de faydalı oldukları inkâr edilemeyen kooperatiflerin 31.12.1973 tarihi itibariyle kayden 2045 Tarım Kredi ve 653 Tarım Satış Kooperatifi dışında sayıları 16.760'a ulaştıkları görülmektedir. Bu kooperatiflerin özellikle Tarım Sektöründe faaliyet göstermekte olanlarının çoğunlukta olması, sosyal garanti müesseseleri olarak dikkate alındıklarında daha da sevindirici olmaktadır.

TABLO : I (Ek - I Listedir)

1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine göre 31.12.1973 tarihine kadar kurulmak üzere müracaat etmiş ve müracaatları mucibe bağlanarak kayıtlara intikal etmiş kooperatiflerin faaliyet konuları itibariyle illere dağılışı ilişik listede gösterilmiştir.

Kooperatiflerin kendilerindeki sosyal garanti müesseseleri olma vasıflarının ortaklar yönünden arzettiği önem özellikle gelişmekte olan ülkemiz için büyük önem taşır. Bu nedenle sayıları 20 bine yaklaştığı savunulan kooperatiflerimize bir başka açıdan bakmak ve onları bu yönleri ile iyice tanımak ve kooperatiflerin maraclarıyla, istismarcıların geçim kapısı olmamaları, buraları basamak yapmak isteyen politikacılara kapılarını kapamaları gerekir. Bunu temin herşeyden evvel bizzat ortaklara düşen bir husus-

tur. Genel Kurullarda kooperatiflerini yönetecek idarecileri seçerken ortaklar bu hususları gözönünde bulundurmaldırlar.

Ortakların sosyal olduğu kadar ekonomik ihtiyaçlarına da cevap vermek amacıyla kurulan kooperatiflerin güçlenmeleri kendi aralarında örgütlenmelerine büyük ölçüde bağlıdır. Birlikler, Merkez Birlikleri ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin 1163 sayılı kanunda yer almasının asıl amacı budur. 1163 sayılı kanunun gözden kaçan en büyük eksikliği olarak sermayede konulan hatalı sınırlamanın bu kabil üst kuruluşların güçlü olarak kurulmalarına meydan vermediği, kurulanların ise cılız bünyeli oldukları, ortaklarının haklarını korumak yerine kendi yaşama savaşını verebilmek için Devletten yardım bekler hale geldiklerini görmek bizleri üzmektedir. Kanımızca kooperatifçiliğimizin en büyük eksikliği kuvvetli üst örgütlenmeyi sağlayamayışındadır. Bu temin edilemediği sürece sayıları neye varırsa varsın, ortak adedi ne olursa olsun mevzi kalmağa ve sınırlı faaliyet alanı içinde bekleneni verememeğe mahkûm olacaklardır.

Hâl böyle olunca toplumun büyük bir sınıfının sosyal garantisi durumunda olan kooperatiflerimize daha ciddi gözle bakılması yerinde olur.

Yapılacak işleme her şeyden önce ilişik tabloda gösterilen kooperatiflerden kaç adedinin bu gün için faal olduğunu tesbit ile başlamalıdır. Şurası muhakkaktır ki, kuruluş müsaadesi olarak kayıtlara geçen pek çok kooperatif o safhada kalmış bir kısmı tescil işlemini tamamlamış olmasına rağmen kurucularının kuruluş genel kurulunu yapacak bilgiden dahi yoksun olmaları nedeniyle faaliyete geçememiş, bir kısmı ise fesih veya infisah durumuna düşmüş olmalarına rağmen halâ kayıtlarda faal olarak görülmektedir. Kanımızca bu rakam oldukça yüksek ve % 50'ye varan bir orandadır. Bu durumda olan kooperatifleri istatistiklerde faal olarak gösterip bu rakama göre nutuk atmak ise ne dereceye kadar doğru olur bilemiyoruz.

Özellikle Yapı ve Köy Kalkınma Kalkınma Kooperatifleri ile Hayvancılık kooperatifleri içinde gayrifaal olma oranı çok yüksektir.

Bu temin edildikten ve hakiki kooperatif sayısı iyice bilindikten sonradır ki bir üst örgütlenme ve plânlı gelişmeden bahsedilebilir. Aksi halde yapılanlar ve yazılanlar kâğıt üzerinden ileriye gidemez.

Diğer taraftan suni kooperatifleşme de maalesef önlenememiştir. Özellikle işçi kontenjanından faydalanma amacıyla kırsal yörelerin esasen mahdut olan tasarruf gücü ve varlıkları plânsız bir şekilde tüketilmektedir. Sırf kanunun bahsettiği istisnalardan istifade için esasında sermaye şirketi olabilecek ve fakat kooperatif paravanası arkasına saklanarak bu kelimeyi istismar eden kooperatiflerin varlığını ise kimse inkâr edemez. Gerçi bunların doğuşunu bir dereceye kadar mevzuat boşluğuna bağlamak mümkün ise de eskiden beri mevcut olan ancak son yıllarda kendini daha açık hissettiren politik sızmalar bu anormal kuruluşların doğmalarına yol açmış ve hatta diğer kuruluşlarla haksız rekabet denilebilecek derecede faaliyet göstermelerine sebep olunmuştur.

Bir ülkede kooperatifçilik belli bir politika içinde gelişirse bu gelişme üç veya beş sene içinde olamaz. Buna rağmen ülkemizde, özellikle batı taklitçiliğinin bu sahaya da sızdığı, kötü bir şekilde ortaya çıkan taklitçiliğin bu kuruluşlara özerklik verilmesi gerektiği sloganları ile geliştirilerek bazı gayretkeşlerce, hiç bir politika ve esasa dayanmayan plânsız programsız rakam artışlarına sebebiyet verildiği, yerleşmiş bulunan 35 yıllık tatbikatın ve alışkanlığın bir kalemde devrilerek bu günkü durum yaratılmıştır. Görüldüğü üzere kooperatifçilik konusu güvenlik yönünden ele alındığı ve derinliğine tetkik edildiği takdirde bambaşka bir veçhe ile karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kooperatifçiliği tek yönlü düşünmek ve kanunun tarifini sadece ekonomik açıdan ele almak hatalı olacaktır.

TARIMSAL PAZARLAMA BORDLARI ve KOOPERATİFLER

Hasan Tahsin EROL

Konuya girmeden önce kısa bir terminolojik açıklamada bulunmamda fayda görüyorum.

20. Asrın sonlarında önem arzeden Pazarlama - Marketing kelimesi, İngilizce Market - Pazar kelimesinden gelmektedir. Market, Lâtince Mercatus kelimesinden türemiş olup diğer Avrupa dillerindeki Pazar kelimeleri de «Fransızca Marché» gibi aynı kökten gelir. Pazar : Genellikle alıcı ve satıcının karşı karşıya geldiği belli bir yer veya metoda refere edilmektedir.

Pazarlama 20. Asrın 2. yarısına kadar ürünlerin üretimden tüketime kadar geçirdiği safhalar olarak bilinmekteydi. Genellikle malın tabiatında değişiklik yapmadan malın değer kazanması pazarlamanın bir bölümü olarak mütalâa edilir. Yeni anlayışı ve çağdaş modern pazarlama ekonomisi yazarlarına göre (ABD, den Khols) pazarlama üretim vetiresini de bünyesinde bulunduracak şekilde, daha geniş bir terim olarak kullanılmaktadır.

Pazarlamanın, pazarlama fonksiyonları diye nitelenen çeşitli bölümleri vardır. Bunlar özetle; Toplama, Dağıtım, Ulaştırma, Depolama, Derecelendirme, Paketleme, Finansman ve Risk Taşıma, Talep Yaratma, Satıştır.

Pazarlama Marjınleri : Pazarlamada ilk satıcıya ödenen para (fiyat) ile son tüketicinin ödediği fiyat arasındaki farkın yüzde olarak gösterilmesidir.

Bord, İngilizce bir kelimedir Board: Heyet, Meclis, İdare Meclisi gibi konumuzla ilgili karşılıkları olmakla beraber teknik bir terim olarak pazarlama kelimesi ile birlikte «Pazarlama Bordu» ayrı, özel bir anlam taşımaktadır. Anglo - Sakson ülkelerin dışındaki diğer Avrupa Ülkeleri de aynen Bord olarak kullanılmaktadır. Biz de Bord olarak aldık.

10 TARIMSAL PAZARLAMA BORDLARI VE KOOPERATİFLER

Pazarlama terimi her türlü Tarımsal ve Endüstriyel ürünler için kullanılmasına rağmen, Pazarlama Bordu terimi daha çok Tarımsal ürünler için kullanılmaktadır.

Pazarlama Bordu — Belli bir ürün veya benzer ürünlerden oluşan bir ürün grubunun pazarlama fonksiyonlarının (fiyat ve satış işleri dahil) düzenlenmesi ve desteklenmesi işlemlerinin belirli bir yetki ile uygulamaya konulmasını amaç edinen bir örgüttür. Bir ülkede birden ziyade uygulama şekli olduğu gibi, çeşitli ülkelerde ürün cinslerine göre çeşitli şekilleri de vardır.

Pazarlama Bordları ilk defa İngiltere'de 1929 - 1930 Dünya ekonomik krizinde çiftçilerin ekonomik problemlerinin çözümü ve desteklenmeleri amacıyla kurulmuştur. Aşağı yukarı aynı yıllarda Avustralya ve Kanada, Güney Afrika'da Pazarlama Bordlarına raslandığından, Pazarlama Bordlarının Anglo - Sakson menşeli olduğu söylenmektedir.

Bordların Genel nitelikleri bir yetki ile mücehhez olmalarıdır. Çeşitli **Pazarlama Bordları** vardır.

1) Dar anlamlı Bordlar bir Koordinasyon Heyeti veya belli bir ürün için kurulup ürün satışlarından belli bir % kesinti ile çalışan örgüt niteliğinde olanlar.

2) Fiyat Stabilizasyonu ile meşgul olan Bordlar. Bir rezerv fonları vardır. Ürünün para ettiği iyi yıllarda fona belli oranlarda para yatırılır. Kötü yıllarda fon işletilerek fiyatlar stabilize edilir.

3) Düzenleyici Pazarlama Bordları; Belli bir ürünün standartlarının uygunluğu, kalite kontrol görevlerinde devlet adına yetkilidir. Paketleme, Depolama, Ambalaj Tesisleriyle işleme yerleri, laboratuvar tartı yerlerine sahiptirler. İhraç olunan bir mal için Lisans bu Borddan alınır.

4) Tampon stok işleriyle uğraşan, düzenleyici nitelikteki Bordlar; Piyasaya girerek stoklar teşkil edip, kuruluşlarla piyasada rekabet düzeyinde çalışır.

5) Monopol nitelikteki pazarlama Bordları: Özellikle ihraaat için hazırlanan tarımsal ürünün ülkede tek alıcısı ve satıcısı ve fiyat düzenleyicisi durumundadır. Söz konusu ürünün ihraaatı ya doğrudan doğruya Bord tarafından ya da lisanslı, Bord adına hareket eden özel satış ajanları tarafından yapılır.

Yukarıda sıralanan 5 tip Tarımsal Pazarlama Bordlarını ke-

sin sınırları ile ayrılmış şekilde buradaki gibi her zaman görülme-yebilir. Genellikle yaptıkları görevler itibariyle bu kabil bir gruplandırma mümkün olabileceği gibi görevlerin iç içe değişik modeller halinde değişik ülkelerde ve değişik ürün cinsleri için uygulamada görülmesi de mümkündür. Her ülke kendine göre özel şartları için bir model geliştirebilir.

Tarımsal Pazarlama Bordlarının ortak nitelikleri, kamu kuruluşları niteliğinde bulunmaları, kanunî ve hukukî yetkiyi haiz bulunmaları, genellikle üreticiler için kurulmuş olmakla beraber, tüketici menfaatlerinin korunmasında da yardımcı olmaları, üreticilerle birlikte gerektiğinde aracı ve satıcıları da bünyesinde bulundurmasıdır.

Devlet Kuruluşlarından Tarımsal Pazarlama Bordlarının Farkı : Bu kuruluşlar bir Devlet Kuruluşu olmamakla beraber, söz konusu ürünün pazarlama faaliyetlerinde devletçe verilen yetki ve sorumluluğu kullanırlar, muhtar kuruluşlardır. Hükümetten emir olarak iş yapmazlar, malî kaynakları devlet bütçesi içinde değildir.

Tarımsal Pazarlama Bordlarının kooperatiflerden farkı ise, Bordlar devletçe verilen bir yetkiyi kullandıklarından, resmi yetkiyi haiz olarak aldıkları kararlara uyulması mecburiyeti vardır. Kooperatifler bir ticarî işletme gibi çalışırlar. Kooperatiflerin ürünlerin pazarlaması veya ihracaatında aldıkları kararlara uyulmamasının hukukî müeyyideleri yoktur. Nihayet kooperatif kararlarına uymayanlar arasında ortaklar bulunursa onlara karşı ortaklıktan çıkarma gibi müeyyide uygulanabilir. Ancak Bordların kararlarına uyulmaması halinde cezaî müeyyideler de uygulanabilmektedir.

Bordların teşkilinde Anglo-Sakson ülkelerde demokratik bir yol izlenmekte belli bir ürün için Bord teşkili düşünülüyorsa o ürünün üreticileri için bir referandum düzenlenmektedir. Yarıdan fazla üretici müspet oy kullanırsa ve diğer üreticiler Bordla bir Anlaşma yaparsa Bordun aldığı kararlara mutlaka uymak zorunluğuy doğuyor. Tarımsal kooperatiflerin çeşitli nedenlerle gelişemediği (kültür, yönetici yoksunluğu, mali olanaksızlık, ferdiyetçilik zihniyeti v.b. gibi) Ülkelerde Tarımsal Pazarlama Bordlarının uygulamada yer aldığını görmekteyiz. Nitekim 1930 yılında İngiltere'de Tarımsal Pazarlama Kanunu kabul edildiği zaman İngiltere'ye Tarımsal ürün satan Danimarka, Hollanda ve İsveç'te ülke çapında pazarlama kooperatifleri geniş örgütlenme halinde kurulmuştur. İngiltere'de daha önceleri pazarlama kooperatiflerine iliş-

12 TARIMSAL PAZARLAMA BORDLARI VE KOOPERATIFLER

kin faaliyetler başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Bunun nedeni Britanya Adaları çiftçilerinin muhafazakâr ve ferdiyetçi tutumlarıydı.

Yapılan incelemeler ve bizzat kişisel gözlemlerine göre, sebebi ne olursa olsun bir ürünün pazarlamasında güçlük çekiliyorsa ve yine herhangi bir sebeple kooperatifçilik geliştirilemiyorsa, kurulan bu kabil Tarımsal Pazarlama Bordlarından sonra kooperatifçiliğin de gelişmekte olduğu görülmektedir. Hatıra şöyle bir sual gelebilir. Acaba hangisi önce gelir, Bord mu? Kooperatif mi? Bunun cevabı şayet kooperatifçiliğin geliştirilmesinde güçlük çekiyorsa Bord önce gelir, olmaktadır.

Tarımsal Pazarlama Bordları, tarım ürünlerinin değer fiyatla satılmasına, spekülasyonların önlenmesine yardımcı olduğu kadar, genel olarak ülke çapındaki aşırı fiyat artışlarına, enflasyona, geçim güçlüklerine de olumlu etkiler yaparak genel ekonomik düzenin iyileştirilmesinde de yararlı olmaktadırlar.

KOOPERATİF ÜYESİ OLMAYAN İŞLETMELER VE KOOPERATİFÇİLİĞİN TEMEL GÖREVLERİ

Dr. AXEL BÄNSCH'ın
1973 Yaz Sömestire
Çalışmalarından

Yazan : Ali GÜLÇUBUK

Çeviren : Celâl UZEL

A. TEMEL KAVRAMLAR

Kooperatif üyesi olmayan işletmeler ve kooperatifçiliğin temel görevleri gibi kavramlar Alman kooperatifçilik akımı içinde, kuruluşundanberi sürekli olarak incelenmekte ve değerlendirilmektedir. «Bu sorunun nedenlerini, ekonomide yer alan işletmelerdeki gelişmelerin kooperatif üyesi kuruluşlara oranla daha hızlı olmasının kooperatif ve kooperatif dışı işletmelerle ilgili gelişme templarının kesiştikleri bir noktada belirginleşmesi nedeniyle, kooperatifler dışında aramak gerekeceği inancındayız.» (1).

1. KAVRAMLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

a. Üye Olmayan Kuruluşlar

Üye olmayan kuruluşlardan, kooperatif üyesi kuruluşlara benzer nitelikte olmalarına karşılık, üye kuruluşlar için gerekli karşıt işletmecilik işlevlerinin (2) üye olmayanlar (3) için de uy-

- (1) HAMMERLE, R., «Das Genossenschaftliche Nichtmitgliedergeschäft», Heidelberg 1956, s. 7.
- (2) BANSCH, A., «Genossenschaftliche Wörterbuch», Frankfurt am Main 1972, s. 13.
- (3) BANSCH, A., «Vorlesung zum Genossenschaftswesen II», gehalten am 21. Mai 1973 an der Universität Hamburg.

gulanması söz konusu olmaktadır. Üyelik ilişkileri çerçevesi içinde üç tür ilişki söz konusudur :

- i. Risturn dağıtımı ve akçal sorumluluklar açısından,
- ii. Kişilerin üyelikleri açısından, ve
- iii. Kooperatiflerin çalışma olanaklarından yararlanma istemlerinde bulunabilme açısından.

Buna karşılık üye olmayan işletmelerde herhangi bir hak ya da yükümlülük söz konusu olmayıp çalışmalar açısından bir tek tür ilişki vardır: Kooperatif üyesi olan işletme ile mal ve hizmet alışverişinden doğan bir iş ilişkisi (4). Bundan başka, aşağıdaki noktaların da göz önünde tutulması gereklidir:

- i. Üye olmayan kuruluşla kooperatif işletme birbirlerine benzemektedirler.
- ii. Üye olmayan ve olan kuruluşlar birbirleriyle sırf ekonomik ilişkiler sürdürmektedirler.
- iii. Üye olmayanlar kooperatifin çalışması konusunda herhangi bir sorumluluk almazlar.
- iv. Üye olan ve olmayan kuruluşlar arasında yalnız bir pazarlama ilişkisi söz konusudur.
- v. Üye olmayan kuruluşlar sırf ekonomik kazanç düşüncesi altında çalışırlar.

b. Kooperatifçiliğin Temel Görevleri

Genel olarak benimsenen görüş uyarınca kooperatif işletmelerde görevler, üye çoğunluğunun isteğine göre saptanır. «Kooperatif, varolan koşullar ve değişen durumlar karşısında üyelerin ve onların çıkarlarının en iyi biçimde korunmasını sağlamakla yükümlüdür» (5). Bu görev, kooperatifin bütün çalışmalarında temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. «Bütün kooperatifler üyelerin satınalma, pazarlama ve benzeri isteklerini gerçekleştirme yükümlülüğü altında olup üyeler ve kooperatif işletme arasında iş ilişkileri kooperatifin varoluş nedenini oluşturur» (6). Kooperatiflerin

(4) HENZLER, R., «Der Genossenschaftliche Grundauftrag», s. 601.

(5) IBID., s. 25.

(6) IBID., s. 26.

büyük çoğunluğu başlangıçta dar kapsamlı bir görev çerçevesi içinde çalışmaktaydılar. Ancak, ekonomik gelişme süreci içinde kooperatiflerin görevlerinde de belirli bir genişleme doğmuştur. Günümüzde kooperatif yöneticileri genel bir kural olarak üyelerin istem ve isteklerindeki değişiklikleri göz önünde tutma ve kooperatif olmayan işletmelerle iş yapmaktan kaçınma durumunda olmayıp üyelerin bugünkü ve gelecekteki gereksinmelerini en iyi biçimde karşılayabilmek üzere kendi inisiyatiflerine giderek daha çok dayanmaktadırlar (7). Gerçekte kooperatif üyelerinin temel gereksinmesi de bundan başka bir şey değildir.

Kooperatif üyeleri bugün işletme ekonomisinde önemleri giderek artan sorunlar ve karmaşık pazar durumları karşısında amaçlara en uygun, en gerekli ve en yararlı çözüm yollarını ve yaklaşımları kolaylıkla seçemeyecekleri için üyelerin istemlerine en uygun yolu benimseme biçiminde tanımladığımız temel görevin önem ve değeri de giderek artmaktadır.

II. SORUNLARIN ORTAYA KONMASI

Bu çalışmalarla ilgili sorunların ortaya konması, kooperatif üyelerinin çıkarları ve kazançları bakımından korunması açısından olduğu derecede doğrudan doğruya kooperatifin gelişmesini sağlayıcı önlemler açısından da önem taşımaktadır. Üye olmayan işletmelerle kurulacak ilişkiler bakımından, bu ilişkilerin kapsamının ne olması gerektiği konusunda kooperatifler yasasının birinci maddesinde öngörülen geliştirme ilkesinin göz önünde tutulması zorunluğu vardır. Bu bakımdan kazancın üye olan ve olmayan kuruluşlar arasındaki dağılımı sorunu, üzerinde önemle durulması gereken bir konu niteliğine bürünmekten geri kalmayacaktır.

III. YASAL KURALLAR

Yasa koyucusu, kooperatifler yasasının 8'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 5'inci bendinde, bir kooperatif işletmenin kooperatif üyesi olmayan kişilerle de iş yapabilmesine olanak sağlamaktadır (8). Bu olanaktan yararlanmanın tek koşulu, kooperatifin

(7) IBID., s. 26

(8) HAMMERLE, R., Op. cit., s. 10.

ana tüzüğünde bu yolda bir kurala yer verilmiş olmasıdır (9). Ancak, kredi kooperatiflerinde bu uygulamaya bir ayrıcalık getirilmiş olup söz konusu kooperatiflerin üye olmayanlarla aktif iş ilişkilerine girişmeleri yasaklanmış durumdadır (10). Kooperatifler yasasının yukarıda değinilen 8'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 5'inci bendi üye olmayan kuruluşlarla iş yapılmasını genel kural olarak onaylamakta ise de vergi yasaları açısından üye olmayan kuruluşlarla yapılacak iş açısından ortaya birtakım kısıtlamalar çıkmaktadır. Gerçekten, gelir vergisi yasasının 31'inci maddesi uyarınca kooperatifin kurumlar vergisinden ayrıcalandırılabilmesi için vergi konusu olan işin yalnızca üye kuruluşlarla yapılmış olması, bir başka deyişle işe üye olmayan herhangi bir kuruluşun karışmamış bulunması gerekmektedir. Kurumlar vergisi konusunda getirilen bu kural ayrıca endüstri vergisi konusunda da geçerlidir.

Kredi kooperatiflerinde ise, kredilerin salt üye olanlara verildiği durumlarda vergilerden üçte bir oranında bir indirim yapılmaktadır.

B. ÜYE OLMAYAN KURULUŞLARLA İŞ YAPMAYI DESTEKLEYEN VE KARŞI OLAN GÖRÜŞLER

1. DESTEKLEYEN GÖRÜŞLER

a. Yeni Üyeler Kazanılması

«En geçerli kanıt, üye olmayan kişilerin kooperatif üyeliğine kazandırılması ya da ileride üye olabilecek kişilerden oluşan bir grup sağlanması için kooperatif üyesi olmayanlarla da iş yapılmasının uygun olacağıdır» (11).

Üye olmayanlarla yapılacak işin ve kurulacak ilişkilerin yararı, kooperatif olanaklarından yararlandırılan kişilere kooperatifin üs-

-
- (9) Ana tüzükte bu tür bir kural yoksa, üye olmayan kuruluşla yapılan iş geçerlidir; ancak kooperatif yöneticileri 33 ve 41'inci maddeler uyarınca zarar ve ziyan ödeme sorumluluğu karşısında kalabilmektedirler.
- (10) Kredi kooperatifleri için 8'inci maddenin 2'nci fıkrası üye olmayanlara kredi verilmesini yasaklamıştır.
- (11) RINGLE, G., «Leistungsbeziehungen der Genossenschaften mit Nichtmitgliedern», Hamburg Üniversitesi'nin çoğaltarak yayınladığı araştırma, s. 4.

tünlüğünü ve çalışma başarısını somut olarak göstererek kooperatife girmekten yarar sağlayabileceklerine inandırmak olmaktadır (12). Pazarlama dalında çalışan kuruluşların etkinliklerini giderek artırmaları sonucunda kooperatif kuruluşlar daha titiz, daha özelleştirici ve daha bilinçli bir düzeye erişmişlerdir. «Üye kazanmanın en etkin yolu, kazanılması düşünülen kişilere ekonomik çıkarlarının etkili bir biçimde savunulacağını göstermektir» (13).

Bir denge işlevini yerine getirmesi bakımından üye olmayan kuruluşlarla yapılan işin önemi azımsanmamalıdır. Gerçekten, «Bir üye, önceden belirlenmiş bir süre öncesinden bildirerek kooperatiften ayrılma yetkisini elinde tuttuğu için, ayrılan üyeler yerine yenilerini kazanabilme açısından üye olmayan kuruluşlarla iş yapmanın önemi büyüktür ve böylece üye sayısında denge sağlanır.» (14).

Bir kooperatifin çalışmalarını üyelerinden oluşan oldukça dar bir çerçeve içinde sınırladığı durumlarda bir ya da birkaç üyenin kooperatiften ayrılması ve üyelerin kooperatifle yaptıkları iş oylumunu bilerek ya da bilmeyerek azaltmaları kooperatifin çalışamaz duruma düşmesine yol açabilir.

Üye olmayan kuruluşlarla da iş yapabilme olanaklarının sağlandığı durumlarda ise ciro artacak, böylece ciro artışı kazancın yükselmesi sonucunu doğuracak, kooperatifin yatırımlarını kendi olanaklarıyla finanse edebilmesi sağlanacak ve çalışmaların başarılı olabilmesi için gerekli optimal koşullara erişilecektir.

b. Kooperatif Kapasitesinden Daha İyi Yararlanma

Çalışma kapasitesinin, başka kuruluşlarda olduğu gibi kooperatiflerde de ekonomi yasalarına göre saptanması gerekmekte; bir başka deyişle işletme büyüklüğünün üretimde birim başına en düşük düzeyde kalmasını sağlayacak biçimde gerçekleştirilmesi zorunlu olmaktadır (15). «Kapasiteden yararlanma oranı arttıkça işletmenin toplam giderleri artarken birim üretim başına giderlerde bir düşüş olur. Bunun nedeni, belirli büyüklükte bir işlet-

(12) HAMMERLE, R., Op. cit., s. 15.

(13) IBID., s. 15.

(14) RINGLE, G., Op. cit., s. 4.

(15) HAMMERLE, R., Op. cit., s. 13.

mede değişmez giderlerin üretim oylumu ile bağıntılı olmaması ve üretim arttıkça birim başına düşen değişmez gider payının düşmesidir» (16). Bu amaca erişebilmek üzere seçilen işletme büyüklüğünde kapasiteden yararlanma oranını yükseltebilme bakımından salt üyelerle iş yapmanın yeterli olamayacağı gerçeğini de benimsemek zorundayız (17).

Üyelerle yapılan işin bu amaca erişmeye yeterli olamadığı durumlarda üye olmayanlarla iş yapmanın da üyelerin ekonomik çıkarları açısından yararlı olacağı açıktır.

2. KARŞI GÖRÜŞLER

a. Üye Olmayanların Kooperatifçilik İlkelerine Aykırı Bir Biçimde Yararlandırılması

Yaptığı kapital yatırımlarının bir sonucu olarak bir kooperatif üyesi belirli bir riziko altına girmektedir. Bu rizikoya karşılık olarak ta kooperatifin sağladığı yararlardan o da yararlanma durumundadır. Kooperatif üyesi olmayanların kooperatif olanaklarını kullanabilmesi ve bu yoldan belirli bir ekonomik yarar elde etmeleri ise, onların herhangi bir rizikoya girmeksizin bir kazanç sağlaması sonucunu doğurmaktan başka bir anlam taşımaz. Burada ortaya, açıkça onaylanması olasılığı bulunmayan bir durum çıkmaktadır: Üye olmayan kişi, ne kapitale katılmış ve ne de bir sorumluluk yüklenmiştir. Buna karşılık kooperatif kazançlarından yararlandırılması üyelerle hiç te orantılı olmayan bir avantaj niteliğini taşıyacaktır.

b. Kooperatif Temel Düzeninin Değişmesi

Kooperatif işletmelerinin tipik özelliği, üyelerine bağlı birer kuruluş olmalarıdır. Bu özellik, kooperatif olmayan kuruluşlarda büyük ölçüde arka plana itilebilmektedir. Üye olmayanlarla da iş yapılmaya başlanmasının bir sonucu olarak kooperatifler bu özelliklerini yitirerek birer kazanç kuruluşu durumuna gelebilirler.

(16) Ibid.

(17) RINGLE, G., Op. cit., s. 9.

c. Vergileme Alanındaki Sakıncalar

Üye olmayanlarla iş yapılmasının kooperatifler açısından önemli sayılabilecek birtakım vergilendirme sakıncaları söz konusudur. Vergi bağışıklıklarının yitirilmesi ise, kooperatife önemli parasal yükümlülükler getirebilmektedir. Tarımsal üretim ve pazarlama kooperatiflerinde üyelerin elde ettikleri yararlar, Kurumlar Vergisi Yasasının 31'inci maddesi uyarınca vergi bağışıklıklarından yararlanabilmektedir.

C. ÜYE OLMAYANLARLA İŞ YAPMANIN TEMEL KOOPERATİFÇİLİK ANLAYIŞI İLE BAĞDAŞTIRABİLME OLANAKLARI

Kooperatiflerde çalışmaların salt üyelerden oluşan bir grup ile kısıtlanması, ekonomi bilminde kooperatifçilik temel düşünüşünün ana öğelerinden birisi oluşturur (18). Kooperatifler üyelerinin ekonomik ve parasal çıkarlarını korumak amacıyla güden birer yardım kuruluşu niteliğini taşıdıkları için işletmenin ve üyelerin kimlikleri birbirleriyle sıkı sıkıya bağlıdır. Bu nedenle kooperatiflerin ilk planda yalnız üyelerle çalışması gerektiği ileri sürülebilir. Soruna bu açıdan baktığımızda yasa koyucunun daha önce başka tür bir yaklaşımı benimsemiş olduğunu görmekteyiz. Gerçekten, 19 Mayıs 1871'de yayınlanıp yürürlüğe giren yasa gücündeki tüzük, kooperatiflerin üye olmayan kişi ve kuruluşlarla da iş yapabileceklerini belirtmekteydi (19). Bu durum, günümüzde geçerli olan Kooperatifler Yasasının daha önce değindiğimiz 8'inci maddesinin 1'inci fıkrasının 5'inci bendinde de yansımını bulmaktadır. Ancak bu olanak birtakım kısıtlamalara konu olmuştur. Nitekim yasa şöyle demektedir: «Üyelerle çalışma kuralı geniş anlamda yorumlanacak ve üye ve üyelik çevresinin genişletilebilmesi olanaklarını artırdığı ve üye olmayanlarla çalışmanın ana kural durumuna getirilmediği sürece üye olmayan kişi ve kuruluşlarla da iş yapılabilir» (20). Bilindiği gibi, üye olmayanlarla çalışma kavramı, bir ilke olarak kooperatifçilik anlayışına da aykırı düşmektedir.

(18) Zur Reform des Genossenschaftsrechts: Referate und Materialien, Bd. 1, 1956, s. 15.

(19) RINGLE, G., Op. cit., s. 14.

(20) WESTERMANN, H., «Zur Reform...», Bd. 1, s. 95.

Üye olmayanlarla çalışmanın ana kural durumuna geldiği yerlerde kooperatifin, kooperatifler yasasının 81'inci maddesi uyarınca dağıtılması bile söz konusu olabilmektedir (21).

Bugün yürürlükte olan Kooperatifçilik Yasası üye olmayan kişi ve kuruluşlarla iş yapılmasına karşı çıkmadığı için durumun kooperatifçilik anlayışı ile bağdaştırılabilir nitelikte olup olmadığını incelemekte yarar vardır (22). Yasa, üye olmayan kişi ve kuruluşlarla iş yapılmasını, kazanç amacı ön plana geçirilmediği sürece olumlu karşılamaktadır (23). Bu açıdan bakıldığında üye olmayan kişi ve kuruluşlarla iş yapmanın eninde sonunda kooperatif bakımından bir kazanç sağlayacağı açık olduğu için böyle bir yaklaşımın kooperatifçilik amaçlarına ve temel ilkelerine aykırı düşmekte olduğu ileri sürülebilir. Böylece ortaya gerçek anlamda bir kazanç kuruluşu çıkmakta ve kuruluş ta amacını, piyasa koşulları altında kazancını en yüksek düzeye çıkarma olarak belirleyip izlemektedir.

Kooperatif yasalarının yeniden düzenlenmesi konusunda yapılan toplantıda ileri sürülen görüşler, üye olmayan kişi ve kuruluşlarla yapılabilecek işin kapsam ve niceliği konusunda bize oldukça açık bir fikir verebilmektedir. Görüşmelerde, toplantıya katılanların, üye olmayan kişi ve kuruluşlarla yapılacak iş niceliğini kooperatifin bir önceki yıl sağlanmış olan cironun yüzde onunu aşkın bir düzeye çıkarmama eğilimini taşıdıkları saptanmıştır (24).

D. ÜYE OLMAYANLARLA YAPILABİLECEK İŞİN SINIR VE KAPSAMI

Kooperatif üyesi olmayan kişi ve kuruluşlarla yapılabilecek işin sınır ve kapsamı, günümüzde yürürlükte olan kooperatifçilik yasalarında kesin ve açık olarak ortaya konmuş değildir (25). Bu nedenle, kooperatif üyesi olan ve olmayan kişi ve kuruluşlarla yapılan işler arasında göz önünde tutulması gerekli oran konusunda

(21) Bu durumda kooperatifin üyelere yarar sağlama yerine kazanç sağlama yerine kazanç sağlama amacına yöneldiği varsayılmaktadır.

(22) RINGLE, G., Op. cit., s. 21.

(23) IBID., s. 24.

(24) Kooperatifçilik uygulamasında kooperatif üyesi olan ve olmayan kişi ve kuruluşlarla yapılan iş oylumları arasında belirli bir oranın göz önünde tutulması gerektiği inancı başattır.

(25) Zur Reform... Bd. 1. s. 15.

kesin bir sayısaldeğer de verilememiştir. Ancak, Kooperatifçilik Yasası'nın 1'inci maddesi, kooperatiflerin amacını üyelerinin ekonomik ve parasal çıkarlarını korumak biçiminde tanımlamakta, 1962'de düzenlenmiş olan kooperatifçilik yasalarını yeniden düzenleme toplantısı da birtakım belirli sınırlar önermektedir. Söz konusu sınırlar, bir önceki yılın toplam cirosunun yüzde onunu aşkın bir iş oylumunun kooperatif üyesi olmayan kişi ve kuruluşlarla yapılmaması yönünde belirlenmiştir.

Ancak burada iki ayrıcalık kuralı vardır :

- i. Üretim işleri için, bir başka deyişle yeni kuruluşlarda ve ilk üç yıl boyunca iş oylumunun artırılmasında;
- ii. Kapasiteden daha iyi yararlanmayı amaçlayan önlemlerin uygulanmasında, bir başka deyişle kapasiteden işletme ekonomisi açısından en uygun düzeyde yararlanma amacına salt üye kişilerle yapılan işin yeterli olmadığı durumlarda geçici olarak üye olmayanlarla da iş yapılabilmesinin sağlanması için.

Bu düşüncelerin ışığı altında ekonomik açıdan ve yasa koyucunun benimsediği temel ilkeler uyarınca üye olmayanlarla iş yapılmasına aşağıdaki koşullarda izin verilemeyecektir :

- i. Yardımcı çalışmalarda, örneğin üye olmayanlara büro malzemesi desteği sağlanmasında;
- ii. Ortaklık çalışmalarında, bir başka deyişle yasalar ve tüzükler uyarınca birden çok kooperatifin bir araya gelerek işbirliği yapmasını gerekli kılan durumlarda (sütçülük kooperatifleri, elektrik üretim kooperatifleri gibi);
- iii. İşletmenin dağılması durumlarında, işletme mallarının satışı ve elden çıkarılmasında.

E. GENEL ÖZETLEME VE SONUÇLAR

Bu incelemede amaç olarak, kooperatiflerin üye olmayan kuruluş ve kişilerle iş yapabilmelerinin ne derecede uygun düşeceği nin saptanması ve böyle bir yaklaşımın temel kooperatifçilik ilkeleriyle bağdaşabilirlik oranının saptanması alınmıştır.

Ortaya çıkan sonuçlara göre kooperatiflerin, işletmeyi ilgilendiren iç ve dış koşulların zorunlu kıldığı işletme ekonomisi uygu-

laması çerçevesi içinde, üye olmayan kişi ve kuruluşlarla da iş yapabilecekleri anlaşılmaktadır. Teknik gelişmelerin bir sonucu olarak giderek hızlanan ekonomik kalkınma, bundan doğan yeni kapital gereksinimleri ve değişmez giderler payının sürekli olarak yükselmesi nedenleriyle kooperatifler ekonomik yarışım açısından her gün biraz daha belirginleşen bir ortama itilmekte ve üyelerinin ekonomik ve parasal çıkarlarını korumak biçiminde özetleyebilecekimiz temel görevlerini yerine getirme konusunda önemli zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Günümüz piyasasında tüketicinin egemen olması, piyasa ekonomisi koşulları altında geniş ve güçlü bir inisiyatif kullanımını gerekli kıldığı için kooperatiflerin gelecekte de, kanımca, üye olmayan kişi ve kuruluşlarla sıkı bir işbirliğinde bulunmaları ve böylece temel görevlerini yerine getirebilme bakımından kendilerine yeni ve sağlam olanaklar bulabilmeleri zorunlu olacaktır.

CYPRUS TURKISH CO—OPERATIVE MOVEMENT VIS—A—VIS CYPRUS CRISIS

Mehmet EŞREF
Kıbrıs - Türk Kooperatifler
Merkez Bankası Genel Müdürü

As is known, co-operative movement has found a wide field of application throughout the island of Cyprus and, thanks to the cooperation of the communities in the island, has played quite successful role in the island's economy over a period of long years.

Unfortunately, as a result of the situation in which Turkish life and property were threatened when, in order to unite Cyprus to Greece, EOKA and the Greek Orthodox Church started a terrorism originally against the British which turned onto the Turks who refused Enosis. Several thousand Turkish peasants from 33 villages had to abandon their homes and move to safer areas for security reasons, and about 20 Co-operative Societies in those villages had to stop their activities, depriving their members of the co-operative service.

Accordingly, in 1960, when the status of Cyprus was being defined through international treaties, the above facts were borne in mind and the right of Turks and Greeks alike to separate co-operative development on a communal basis was recognised through the Constitution of the Country.

By 1963, the Turkish community had achieved considerable progress in the work of a rapid cooperative development it had undertaken by virtue of the powers bestowed upon it by the new Constitution. During this period of freedom from Greek discrimination, the Turkish Co-operatives had received no State assistance whatsoever. Until 21 December, 1963, there were 316 Co-operatives which had been registered and maintained their activities in the Turkish community.

The savage acts of terrorism launched against the Turkish community in December, 1963, with the object of uniting the independent Cyprus Republic with Greece dealt a serious blow at the Turkish Co-operative movement which had just started to get into its stride. Thus, in consequence of the Greek attacks 103 villages were again compelled to become refugees, 85 Turkish Co-operatives had to suspend their activities and over 25.000 Turkish inhabitants and Co-operatives members living in these villages lost the services and benefits of the Co-operative movement.

This lot of people have not yet found the means to be rehabilitated or enabled to return to their villages owing to the Greek Cypriots' wilful obstruction. As will be seen, both in 1958 and 1963 a large number of Turkish peasants and Co-operative members lost all their possessions and until now have to rely on welfare assistance in order to make a living. However, since 15th July, 1974, another 15.000 Turks were added to the number of refugees.

In the period between 21st December, 1963, and the time when the Turkish Peace Operation started, the Turkish community was forced out from the Government machine and the semi-official bodies. Not only this, but the Turkish community was also subjected to all sorts of inhuman economic, social and political pressures. It would be useful if I mentioned but a few examples below :

b) In the case of the grain and vine crops which are exclusively purchased by the Government, Turkish producers are paid below the prices officially fixed.

b) In the period 1964-1968 all the essential goods needed for the agricultural sector of the Turkish community, e.g., fuel oil, agricultural implements, machinery and spare parts and building materials, were declared prohibited articles only in so far as they affected the Turkish community and in this way the community's development in the agricultural, industrial and commercial fields were seriously hampered.

c) The Turkish community had been denied any share in the aid sent to Cyprus by the United Nations Development Programme and other bodies and foreign countries.

d) In spite of the fact that the members of the Turkish community did not fail to pay the taxes, duties and ether charges imposed on them, the Turkish Co-operative Societies did not get the financial assistance which is given to the Greek Co-operative Societies from the public funds for agricultural development.

e) The Greek Cypriot Administration, which kept the entire control of the State machinery in its hands, had, by withholding permits to sink wells, to establish factories and to create touristic establishments, prevented the Turkish community's economic development.

f) Though every Greek Cypriot village had enjoyed electricity and telephone services, the Turkish community had not been allowed to make full use of these boons of civilisation, in spite of repeated requests.

g) Between 1964 and 1968 the Turks' freedom of movement was interfered with, when they had to wait for hours on end at roadblocks, even under inclement climatic conditions.

These are only a few from a long list of examples. As a matter of fact, the Turks have not been treated as equal citizens in any field. They have been wronged everywhere and treated as second-rate citizens in their own homeland. They have even been forced to emigrate or induced to do so through grants from a special fund instituted by the Greek Orthodox Church for this purpose.. On top of all this, Greek Cypriots, led and supported by mainland Greeks, have from time to time attacked defenceless Turkish villages with all sorts of heavy weapons such as 105 mm mortars, recoilless-rifles, tanks, etc.

If the Turkish Cypriots have been able to survive all these difficult conditions, this is due solely to their stamina and determination to prevent ENOSIS and the generous aid supplied by Turkey.

Not content with all thes inhuman methods, and economic, social and political pressures, the Greek Cypriots went into action on 15 July, 1974, through an armed and bloody coup d'etat by EOKA B and Junta in Athens, with the object first of destroying the independent Cyprus Republic and then, through a blitzkrieg, of exterminating the Turkish community, in an bid to impose the political aspiration of union with Greece.

Thus, Turkey, as a guarantor power under the Treaty of Guarantee of 1960, had to launch her Cyprus Peace Operation on 20 July, 1974, with the object of preserving the independent status of Cyprus, of restoring law and order in the island and of saving the Turkish community from an imminent total extermination.

In the course of the Turkish Peace Operation, which had been undertaken not with any intention of invading the island but only with the object of restoring peace to the island, Turkish towns and villages were overrun by the Greek Cypriots, who ransacked the Co-operatives in those places and massacred or detained defenceless Turks, mostly members of Co-operatives, irrespective of their ages or sex.

In spite of all warnings the Greek Cypriot atrocities continued, precipitating the second peace operation. In the Turkish villages liberated in the north through this second operation evidence was found showing that Turks had been mass-murdered and that all the possessions of the Turkish Co-operatives had been ransacked. Live examples of Greek genocide against Turks had happened in Aloa, Maratha, Sandallaris and Tohni villages. Despite the Turkish Peace Operation, Greeks are until now holding 40,000 Turks in Greek controlled areas as hostages to be eliminated at any moment.

Communication with the Turks living in the south has been cut since 20 July, but where it has been possible to restore communications there are UN confirmed reports of looting and savage plundering.

We, the followers of the Turkish Co-operative movement, solidly uphold the Turkish Peace Operation in Cyprus and would, in particular, underline that had it not been for them, Cyprus would have long become a colony of Greece with no alive Turk. We shall be helpful to any steps that will be taken for the protection of Cyprus independence and the establishment of a Federal Cyprus Republic resting on bi-regional foundation and a system that will ensure the Turks' security of life and property not only for now but for future generations.

TABLO : I

NO :	ŞEHİRLER	YAPI	Küçük Sanayi Sitesi	Esnaf Kefalet	Küçük Sanat	Köy Kalkınma	Orman Köylerini Kalkındırma	Topraksu	Hayvancılık	Meyve ve Sebze İstihlal Satış	Motorlu Taşıyıcılar	İstihlâk	Bahçecilik	Arıcılık	Kavakçılık	Temin Tevzi	Pancar İstihlal	Çay İstihlal Satış	Elektrik Enerjisi İstihlal	Süt ve Mamülleri	Yardım	Sigorta	Eğitim ve Yayın	TOPLAM
1	ADANA	273	—	12	30	51	26	8	2	—	—	27	3	—	—	2	—	—	—	—	9	—	—	443
2	ADIYAMAN	11	—	4	—	13	2	—	2	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39
3	AFYON	68	1	10	2	201	—	102	4	2	3	4	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	399
4	AĞRI	7	—	4	—	19	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31
5	AMASYA	27	—	6	5	90	11	16	4	2	4	7	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	175
6	ANKARA	1556	7	18	44	60	9	8	10	14	11	137	3	—	—	13	—	—	—	1	24	1	4	1920
7	ANTALYA	164	3	8	14	71	8	38	—	15	6	16	4	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	349
8	ARTVİN	11	—	5	1	65	1	—	2	—	3	13	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	104
9	AYDIN	85	2	20	14	85	5	15	4	4	11	14	3	—	—	3	—	—	—	—	1	—	—	266
10	BALIKESİR	114	1	17	2	137	10	15	2	15	10	13	7	—	—	6	1	—	—	—	4	—	—	354
11	BİLECİK	8	—	5	3	54	4	13	—	1	2	3	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	95
12	BİNGÖL	9	—	2	—	18	1	3	2	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36
13	BİTLİS	2	—	4	1	8	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
14	BOLU	48	—	9	3	89	33	14	4	2	10	10	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	226
15	BURDUR	24	—	6	1	52	1	38	—	—	1	2	3	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	130
16	BURSA	288	4	14	19	17	12	5	12	3	8	21	4	3	—	1	—	—	—	—	3	—	—	414
17	ÇANAĞKALE	46	1	10	4	68	11	20	1	2	5	4	2	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	176
18	ÇANKIRI	17	—	5	1	76	10	8	2	3	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	132
19	ÇORUM	134	3	8	—	171	4	12	1	1	8	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	357
20	DENİZLİ	147	1	14	24	111	9	30	1	—	7	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	355
21	DIYARBAKIR	113	—	3	2	49	—	13	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187
22	EDİRNE	26	1	4	—	82	—	17	6	—	3	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144
23	ELÂZİĞ	73	—	3	—	56	—	40	—	—	2	6	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	181
24	ERZİNCAN	75	—	3	1	61	—	11	4	—	1	7	—	—	—	1	1	—	1	—	—	—	—	166
25	ERZURUM	112	1	7	—	99	2	31	8	1	3	15	—	—	—	1	1	—	—	1	3	—	—	285
26	ESKİŞEHİR	160	—	6	20	50	5	21	1	2	2	8	1	—	—	3	1	—	—	—	1	—	—	281
27	GAZİANTEP	65	1	6	23	79	—	6	3	2	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	193
28	GİRESUN	21	1	11	—	45	9	20	—	—	3	3	6	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	125
29	GÜMÜŞHANE	4	—	4	1	88	4	11	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	116
30	HAKKARİ	—	—	1	—	3	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
31	HATAY	67	—	6	16	72	—	25	—	6	5	6	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	206
32	İSPARTA	29	—	9	3	95	13	60	—	4	3	6	21	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	244
33	İÇEL	185	1	9	23	84	15	23	23	35	6	20	8	2	—	3	—	—	—	—	1	1	—	440
34	İSTANBUL	1178	4	20	82	12	3	3	16	28	6	143	19	—	1	16	—	—	—	—	24	2	8	1565
35	İZMİR	429	2	23	38	96	6	43	1	19	10	65	5	—	—	7	—	—	—	—	6	—	—	750
36	KARS	57	—	5	1	88	—	—	15	—	—	8	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	177
37	KASTAMONU	69	—	13	4	54	12	22	1	—	6	3	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	186
38	KAYSERİ	339	2	8	19	64	4	26	2	3	2	16	—	—	—	2	1	—	—	—	11	—	—	499
39	KIRKLARELİ	22	—	7	1	42	4	19	—	—	5	3	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	105

42	KONYA	245	4	19	7	264	8	80	19	3	12	25	6	—	—	4	2	—	—	—	1	—	—	699
43	KÜTAHYA	80	2	6	4	184	8	30	3	5	6	10	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	340
44	MALATYA	55	—	6	1	77	5	20	6	7	3	21	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	204
45	MANİSA	59	—	14	14	68	8	15	2	1	14	19	4	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	220
46	MARAŞ	36	—	5	4	93	2	15	2	2	2	5	2	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	170
47	MARDİN	5	—	4	1	25	—	6	2	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43
48	MUĞLA	24	1	6	1	53	6	17	2	—	7	7	9	1	1	—	—	—	—	—	1	—	—	136
49	MUŞ	5	—	4	1	26	—	14	2	4	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61
50	NEVŞEHİR	21	2	6	1	23	—	17	5	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78
51	NİĞDE	28	2	7	2	85	—	37	5	1	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	180
52	ORDU	25	—	11	1	73	6	2	5	—	3	5	5	—	—	—	—	10	—	—	1	—	—	147
53	RİZE	27	1	5	1	9	4	—	5	1	4	4	5	—	—	—	—	25	1	—	—	—	—	92
54	SAKARYA	46	2	9	14	49	7	4	4	2	2	9	2	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	153
55	SAMSUN	29	1	7	12	24	21	5	4	4	6	21	1	—	—	2	1	—	—	—	1	—	—	139
56	SİİRT	17	—	2	4	2	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
57	SİNOP	17	—	4	—	44	9	5	—	1	4	9	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96
58	SİVAS	102	1	10	4	138	3	12	—	4	—	12	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	287
59	TEKİRDAĞ	22	—	7	4	36	—	12	5	1	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	96
60	TOKAT	10	—	8	—	145	13	39	5	2	5	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	237
61	TRABZON	73	—	13	4	71	6	6	—	7	1	20	9	1	—	—	—	29	—	—	4	—	—	244
62	TUNCELİ	9	—	3	1	16	3	3	3	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	40
63	URFA	30	—	8	4	29	—	12	1	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88
64	UŞAK	14	—	6	2	82	2	21	—	1	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	132
65	VAN	20	—	8	1	32	—	3	—	—	2	8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83
66	YOZGAT	34	1	11	1	86	—	4	8	—	1	3	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	152
67	ZONGULDAK	181	1	10	8	58	28	7	—	—	6	21	3	—	—	1	—	—	2	1	2	—	—	329
TOPLAM		7547	54	539	513	4514	376	1147	224	217	255	871	171	12	2	79	20	73	5	4	120	4	12	16760

1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun 177 hükümlerine göre :

31.12.1973 Tarihine kadar kurulmak üzere müracaat etmiş ve müracaatları mucibe bağlanmış kooperatiflerin faaliyet konuları itibariyle illere dağılışı.

Tam Kredi K.	2045
Tam Satış K.	653
Toplam Koop.	19.458

KOOPERATİFÇİLİK

Founded in 1931

Kooperatifçilik is the publication of The Turkish Cooperative Association. It is published four times a year. The subscription price to the review is \$ 4 a year, air mail included. Correspondance relating to the review should be sent to «Türk Kooperatifçilik Kurumu, Mithatpaşa Caddesi 38, Ankara - Turkey.»

The Turkish Cooperative Association assumes no responsibility for the views expressed by authors whose contributions appear in Kooperatifçilik.

Editor For

The Turkish Cooperative Association

Türk Kooperatifçilik Kurumu

Editorial Board

Celâl UZEL

Basri İMECE

Osman ATTİLÂ

Each issue of the review will contain some articles, research notes, communications, book review, announcement and news notes on cooperatives in English or, French language. But the review is mainly issued for the Turkish readers. For that reason the contents will be mainly Turkish.

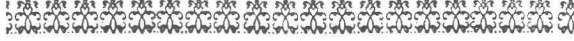

ADMINISTRATORS BOARD

Nusret UZGÖREN, Chairman	Former General Director, Turkish People's Bank.
Rahmi ÖNEN, Vice Chairman	General Director, Turkish People's Bank.
Kâzım SEÇER, Tresurer	Dip. Eng. Bank of Agriculture
Nuri ABAÇ	Advisor, State Planning Organisation
Şimşek ARMAN	Agricultural - Engineer, Ministry of Rural Affairs and Cooperatives
Osman ATTİLÂ	Poet, Editor
Yıldırım ERGİDEN	Director Turkish People's Bank.
Hasan Tahsin EROL	Agricultural - Economist - Advisor
Ekrem GÖL	General Director, Agricultural Credit Cooperatives.
Süleyman GÖKEER	Advisor, Turkish Agricultural Bank.
Basri İMECE	Asst. Director, Public Relations Department of the Turkish Agricultural Bank.
Kadir KALFA	Agricultural Engineer, Ministry of Rural Affairs and Cooperatives
Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLÂYİM	Ankara University, Faculty of Agriculture.
Prof. Dr. Necmi SÖNMEZ	Ankara University, Faculty of Agriculture.
Celâl UZEL	Engineer, Former General Director of Turkish Cooperative Association.

BOARD OF AUDITORS

Ayhan INAL	Accountant.
Yusuf BAHÇE	Cooperative Sales Service Director of the Turkish Agricultural Bank.
Şahinkaya DİL	Asst. Director.

ANUR.

T.C.ZİRAAT BANKASI

*HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan kıvanç duyuyor*

